

Nr 217.

Av herr **Norling**, om ökat anslag till understöd åt elever vid vissa kommunala och enskilda skolor för yrkesundervisning.

Alltsedan år 1929 har riksdagen varje år anvisat ett extra förslagsanslag av visst belopp, under budgetåret 1933/34 av 150,000 kronor, till understöd åt obemedlade och mindre bemedlade elever vid statsunderstödda kommunala och enskilda skolor för yrkesutbildning. Vid 1931 års riksdag påyrkades vid ärendets behandling i statsutskottet av Oscar Olsson m. fl., att till utskottets motivering borde göras följande tillägg:

»Till kommunala och enskilda anstalter för yrkesutbildning böra i detta hänseende också sådana yrkesbetonade högre folkskolor räknas, som meddela en med dessa anstalter fullt jämbördig undervisning i yrkesutbildning åt elever på samma åldersstadium. Utskottet håller före, att elever vid sådana yrkesbetonade högre folkskolor också böra, efter Kungl. Maj:ts prövning, kunna komma i åtnjutande av dessa stipendier, utan hinder av att dessa skolor gå under annat namn än övriga anstalter för yrkesutbildning.»

Vid ärendets behandling i kamrarna anslöt sig första kammaren till den sålunda avgivna reservationen, då däremot andra kammaren avslög densamma.

Hittills ha emellertid inga åtgärder vidtagits för utvidgande av de snäva gränserna för erhållande av understöd till att omfatta skolpliktsfria medellösa elever vid samtliga skolor, som meddela verklig yrkeskunskap och yrkesfärdighet. Förhållandena på arbetsmarknaden ha alltmer försämrats, och allt större skaror av landets ungdom ha tvingats till sysslolöshet. Ett avsevärt större antal ungdomar än vad nu är fallet borde erhålla möjlighet att fortsätta sin utbildning i något yrke, samtidigt som antalet arbetslösa i motsvarande grad minskades.

Något hållbart skäl att utestänga elever vid yrkesbestämda högre folkskolor från rätt att söka och erhålla understöd ur det av riksdagen beviljade anslaget kan inte uppletas.

En jämförelse med hänsyn till fackämnenas ställning å respektive timplaner mellan å ena sidan yrkesbestämda högre folkskolor och å andra sidan en del sådana andra läroanstalter, vilka rubricerats såsom yrkesskolor och vilkas elever kunna komma i åtnjutande av statsstipendier, visar, att de förstnämnda skolorna såsom yrkesskolor betraktade mycket väl kunna hävda sin ställning. De flesta yrkesbestämda högre folkskolor äro nämligen tre- eller fyraåriga och ha vanligen en årlig lästid av nio månader. Ett betydande antal veckotimmar ägnas därvid åt ren yrkesundervisning. Följande översikt visar timtalet för olika fackämnen vid en del yrkesbestämda högre folkskolor för handelsyrket samt för de ettåriga handelsskolorna:

Antal veckotimmar.

	Handels- skolor med ettårskur- ser i ge- nomsnitt	Göte- borgs högre folkskola 3-årig	Malmö högre folkskola 3-årig	Norr- köpings högre folkskola 3-årig	Udde- valla högre folkskola 3-årig	Västerås högre folkskola 3-årig	Öster- sunds högre folkskola 3-årig
Bokföring, kontorsarbete, han- delslära	11	13	14	17	14	15	14
Stenografi, maskinskrivning .	6	7	6	13	6	6	5

Beträffande de fackliga ämnena, som normalt kunna ifrågakomma på en handelsinriktad skola av förevarande slag, visar det sig sålunda, att de högre folkskolorna ha att uppvisa ett något högre timtal än handelsskolorna med ettårskurser. Att de förstnämnda läroanstalterna, vilka kunna stödja sin yrkesundervisning på ett säkrare teoretiskt underlag än t. ex. ett- och tvååriga yrkesskolor för handel, måste anses fullt likvärdiga med dessa, torde vara klart.

I de yrkesbestämda högre folkskolorna med huslig utbildning äro ofta 20 veckotimmar eller mer anslagna åt hushållsgöromål, hushållslära och hemvård. I ett fall (Norrköping) äro andra och tredje läsåret nästan uteslutande ägnade åt fackundervisning. Ämnet kvinnlig slöjd har i allmänhet 12 å 14 veckotimmar.

Fackämnenas ställning i yrkesbestämda högre folkskolor för teknisk utbildning är likaledes stark. Under en treårig kurs ägnas i dessa läroanstalter i genomsnitt 45 veckotimmar åt denna ämnesgrupp. Då enligt av riksdagen givna bestämmelser understöd kan tillerkännas mindre bemedlade elever, som deltaga i yrkeskurs av blott fem månaders längd, borde därför rättvisligen även lärjunge vid yrkesbestämd högre folkskola erhålla liknande förmån.

Undervisningen i fackämnenena vid de fyraåriga praktiska mellanskolor, som jämlikt beslut av 1933 års riksdag försöksvis upprättats vid vissa av de yrkesbestämda högre folkskolorna, är likaledes av sådan omfattning, att även sistnämnda skolors behövande elever böra erhålla liknande understöd.

Endast ett ringa fåtal av den yrkesbestämda högre folkskolans elever övergår efter avslutad lärokurs till andra utbildningsanstalter. Under normal arbetstillgång har det nämligen varit relativt lätt för dessa ungdomar att erhålla god anställning. 1927 års skolsakkunniga hava verkställt en undersökning i avsikt att utröna, huruvida de från de yrkesbestämda högre folkskolorna avgångna eleverna i förvärvsarbetet haft direkt nytta av sina i skolan förvärvade kunskaper och färdigheter. Av nämnda undersökning framgick, att 58.6 % av de 4,102 lärjungarna, som ingivit uppgifter, ägnat sig åt yrken eller sysselsättningar, för vilka skolan avsett att direkt förbereda, medan 15.7 % förklarat sig inom annat förvärvsområde hava haft direkt nytta av den erhållna undervisningen. Endast 9.5 % ansågo sig ej hava haft direkt nytta av skolans speciella yrkesundervisning. För de elever, vilka med oavslutad kurs nödgas avgå från skolan, ställa sig emellertid dessa siffror synnerligen ogynnsamma.

Under nu rådande svåra ekonomiska förhållanden nödgas dock många av de yrkesbestämda högre folkskolornas elever till följd av medellöshet avbryta skolgången. I genomsnitt torde avgången vid slutet av andra skolåret uppgå till över en tredjedel av antalet lärjungar i motsvarande årsklass. Högre folkskolornas elever tillhöra nämligen oftast sådana hem, vilka till följd av medellöshet ej ha möjlighet att bereda barnen en dyrare utbildning. Men även en två- eller treårig kurs i högre folkskolan medför kännbara utgifter för sådana familjer. Undervisningen är visserligen avgiftsfri, men skolgången medför likväl avsevärda utgifter för böcker, skolmaterieell och kläder m. m.

Skolorna själva kunna ej nämnvärt hjälpa behövande elever, då de i allmänhet sakna fonder för dylik hjälpverksamhet. Genom enskild välgörenhet ha visserligen någon gång medellösa elever satts i stånd att fullborda en påbörjad utbildning, men under nuvarande depressionstider kan naturligt nog icke ens sådant understöd påräknas.

Av det redan sagda torde otvetydigt framgå:

att den i de yrkesbestämda högre folkskolorna meddelade yrkesutbildningen är fullt jämbördig med den i de med elevstipendier gynnade yrkesskolornas;

att eleverna i de yrkesbestämda högre folkskolorna och praktiska mellanskolorna äro i lika stort behov av stipendier för fullföljande av sin utbildning som eleverna i de övriga yrkesskolorna.

Det är två bestämmelser av rent formell för att inte säga formalistisk natur, som hindra eleverna vid de yrkesbestämda högre folkskolorna att komma i åtnjutande av samma rätt till stipendier, som medgivits eleverna vid de övriga yrkesskolorna på samma nivå:

att de heta folkskolor;

att de därför sortera under skolöverstyrelsens folkskoleavdelning i stället för under dess yrkesskoleavdelning.

Det är helt otänkbart, att riksdagen vid sitt beslut 1930 att anvisa anslag till dessa understöd lagt sådana rent formalistiska synpunkter på frågan. En av motionärerna, på vars förslag riksdagen fattade sitt beslut, förklarade också i debatten i första kammaren vid föregående års riksdag, att säkert inte han och troligen inte heller medmotionären avsett att utestänga eleverna vid de yrkesbestämda högre folkskolorna med lika god undervisning som de yrkesskolor, vilkas elever kommit i åtnjutande av förmånen. Det skulle också ha varit mer än underligt, om riksdagen i uttrycket »skolor för yrkesundervisning» velat lägga in en så snäv tolkning, att den uteslutit rikets alla yrkesbestämda högre folkskolor till förmån för bl. a. privata skolor, vilka äro verkliga affärsföretag och ledas som sådana samt i vissa fall meddela en undervisning, som inte når upp till samma nivå som den yrkesbestämda högre folkskolans.

Garantierna för att inte de yrkesbestämda högre folkskolorna skola få några fördelar framför övriga yrkesskolor ifråga om statsstipendier torde vinnas genom bestämmelser, att stipendium inte får utgå till skolpliktig — alltså vanligen blott till elever i tredje och fjärde klassen — och att kommun, som önskar komma i åtnjutande av statsstipendier för sina elever, skall hålla

sin högre folkskola öppen även för elever från annat skoldistrikt mot terminsavgift, som inte är högre än vid enskild stipendieberättigad yrkesskola i skoldistriktet eller länet.

Antalet minsta treåriga yrkesbestämda högre folkskolor i landet är 23 (olika linjer inräknade). Därtill komma 5 praktiska mellanskolor. Enligt inhämtade upplysningar torde antalet behövande elever vid samtliga dessa skolor approximativt kunna beräknas till 400. Räknar man med i medeltal 20 kronor per elev och 9 läsmånader, skulle stipendiesumman komma att utgöra 72,000 kronor. Enligt dessa beräkningar torde en höjning med i runt tal 70,000 kronor vara behövlig utöver det av Kungl. Maj:t föreslagna beloppet.

På grund av vad sålunda anförts hemställer jag,

att riksdagen måtte besluta

att, vid anvisande av det extra förslagsanslaget till understöd åt obemedlade och mindre bemedlade elever vid statsunderstödda kommunala och enskilda skolor för yrkesutbildning med heldagsundervisning och om sammanhängande kurs av minst fem månaders längd, till sådana skolor också hänföra de yrkesbestämda högre folkskolor och praktiska mellanskolor, som meddela en med ifrågavarande skolor fullt jämbördig undervisning i yrkesutbildning åt elever på samma åldersstadium; samt att höja det av Kungl. Maj:t föreslagna beloppet med 70,000 kronor till 220,000 kronor.

Stockholm i januari 1934.

N. S. Norling.